Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 41, Ekim 2019, s. 524-546

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.32680>

Prof. Dr. Uğur TEKİN

İstanbul Kent Üniversitesi, ORCID No: 0000-0003-0008-1333, ugur.tekin@kent.edu.tr

Hatice Nurperi SAYIN

İstanbul Aydın Üniversitesi, ORCID No: 0000-0002-6829-0409,
nurperisayin@aydin.edu.tr

KORUYUCU AİLEDE YETİŞEN ÇOCUKLARIN GÖZÜYLE KORUYUCU AİLELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Özet

Bu araştırma, nitel yöntem ve görüşme tekniği kullanılarak, çocukluk yıllarının çeşitli dönemlerinde kurum aracılığıyla koruyucu aile yanına geçen ve yetişen on sekiz yaş üstü bireylerle gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin, gerek kurum deneyimleri gerekse koruyucu aile deneyimleriyle kendi yaşamları üzerindeki etkileri sonucu koruyucu ailelerine olan yaklaşımları değerlendirilmiştir. Bu çalışmayla, korunma ihtiyacı olan çocukların aile ortamında büyümesini sağlayan ‘Koruyucu Aile’ modeli konusunda farkındalık geliştirmek, koruyucu aile modelinin önemine dikkat çekmek, modelin daha da iyileştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda yeni politikalar oluşturulmasına katkı sağlaması amaçlanmıştır. Birçok çalışmada belirtildiği gibi korunma ihtiyacı olan çocuklar için ‘Koruyucu Aile’ Modelinin uygunluğu bu çalışma sonucuyla da destekleyici bulunmaktadır. Ancak bu uygunluğun koruyucu ailelerde yetişen çocukların gözüyle ortaya konması konunun önemini ve üzerinde çalışılarak geliştirilmesi, yaygınlaştırılması noktasında dikkat çekici olmaktadır. Çalışmada, katılımcılara sağlanan olanaklar sonucunda elde ettikleri kazanımlara yönelik bulgular elde edilmiştir. Katılımcıların koruyucu aile modelinin önemi ve yaygınlaşması konusunda ortak görüşleri çalışmanın amacını desteklemektedir.

¹ Bu çalışma İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, “*Koruyucu Ailede Yetişen Çocukların Gözüyle Koruyucu Ailelerin Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Koruyucu aile, Çocuk koruma, Korunma ihtiyacı olan çocuk.

EVALUATION OF PROTECTIVE FAMILIES WITH THE EYE OF CHILDREN GROWING IN PROTECTIVE FAMILY

Abstract

This study was conducted with individuals over the age of eighteen who were raised in foster families through various institutions during their childhood years. Approaches of the participants to their foster families as a result of their effects on their own lives were evaluated through both institutional experiences and foster family experiences. In this study, it is aimed to raise awareness about the 'Foster Family' model, which enables the children in need of protection to grow in the family environment, to draw attention to the importance of foster family model, and to contribute to the development of new policies in order to further improve and develop this model. Interview technique, which is one of the qualitative methods, was used in the research. The information of the individuals who form the sample group was obtained with structured questions. As stated in many studies, the conformity of the 'Foster Family' Model for children in need of protection has also been revealed once again in this study. However, it is noteworthy that this conformity can be demonstrated through the eyes of children raised in foster families, and the importance of the issue and the development and dissemination of the subject is remarkable. It was obtained that the gains obtained in the fields are quite high. Another striking point is that they prefer to stay under protection in order to benefit from the opportunities provided by the state. The participants' common views on the importance and diffusion of the Foster Family Model support the aim of the study.

Keywords: Foster family, Child protection, Child in need of protection.

GİRİŞ

Toplumsal yapının en küçük birimi olan aile, toplumun sürekliliği açısından vazgeçilemez bir kurumdur. Ailenin sosyolojik olarak görevleri arasında yer alan çocuğun toplumsallaşmasında, içinde bulunduğu kültürel değerleri koruma ve yaşatma konusundaki etkisi kaçınılmaz olmaktadır. Bu nedenle çocukların ailede aldığı değerler, toplumun özelliklerini belirlemede önemli bir yere sahip olmaktadır. Günümüzde değerler eğitimi duyulan ihtiyacın gün geçtikçe artması, toplumsal kayıpların bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Sağlıklı mutlu bir toplum, ancak iyi yetişen sağlıklı mutlu bireylerle oluşur. Aileden uzak sevgisiz ve olumsuz koşullarda yetişen çocuklar, toplumsal risk oluşturabilmektedirler.

Toplumsal yapı, değişken ve dinamik bir özelliğe sahiptir. Bilgi toplumu olmaya çalışırken, bu değişimin başlıca öğelerinden biri de teknolojidir. Teknoloji çağımızdaki köklü dönüşümlerin belirleyicisi olarak, sosyoekonomik ve toplumsal düzeyde yeni örgütlenme biçimleri yeni toplumsal kurumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Teknolojinin kırsal ve kentsel yaşam biçimlerine etki etmesi, toplumsal yapıyı çok hızlı bir değişim sürecine sokmuştur. Toplumsal değişimin hızı, kişisel ve toplumsal yaşamın parçalanmasını

hızlandırabilmektedir. Bu parçalanmalar kişide olduğu kadar onun aile yaşamında, siyasal, hukuksal ve toplumsal alanda da kendini göstermektedir (Kocacık, 2003:8). Buna bağlı olarak, sosyal değişimden etkilenen ailelerin bazıları, bu değişimlere uyum göstermekte zorluklar yaşayabilmektedir. Hatta bu zorluklar karşısında, korunmaya ihtiyacı konuma gelebilmektedir. Bu ailelerde yer alan çocuklar, korunma, yetiştirme ve bakım olanaklarından yeteri kadar ya da hiç yararlanamadığı için “korunmaya ihtiyacı” hale gelmektedir (Demirbilek, 2000:137). Yaşam koşullarının kendisine sunduğu olanaklara bağlı olarak insanların birbirinden farklı özellikte ihtiyaçları oluşmaktadır. İhtiyaçlı olma nedenleri herkes için farklılık gösterebilmekle beraber, yaşamın devamı için, en temel ihtiyaçların öncelikli olarak karşılanması gerekmektedir. Bu ihtiyaç gruplarının başında çocuklar yer almaktadır.

Bu durumda T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne korunma ihtiyacı olan çocuklar, temel olarak ihtiyaç nedenine bağlı olarak, öncelikle kendi aile ortamında olmak üzere, kurum bakımında, evlat edinme yoluyla, koruyucu aile hizmet modeli kapsamında bakım ve koruma altına alınmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu 2018 verilerine göre toplam ülke nüfusu 82.003.882’dir. 0-19 yaş arası dağılıma göre; 6.484.986 çocuk, 0-4 yaş, 6.358.920 çocuk 5-9 yaş, 6.340.423 çocuk 10-14 yaş, 6.424.267 çocuk 15-19 yaş arası olduğu belirtilmiş olup, toplamda çocuk sayısı 25.608.596’dır (TÜİK, 2019).

Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar merkezinin 2016 yılında yayınladığı 16/193 araştırma notunda; “Avrupa Birliği’nin yoksunluk tanımına göre 2014 yılında Türkiye’de yaklaşık her üç çocuktan biri, başka bir deyişle 7 milyondan fazla çocuk şiddetli maddi yoksunluk çeken hanelerde yaşamaktadır” (Gürsel, Uysal ve Köksal, 2016).

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce 2018 Aralık ayında yayınlanan güncel bilgilere göre (2018); 1.366 kuruluş sayısına karşılık kurum bakımı altında 14.214 çocuk bulunmaktadır. Ailesinin yanında koruma altına alınmadan, destek verilen toplam çocuk sayısı 119.537’dir. 2005 ve 2017 yılları arasında aileye döndürülen çocuk sayısı ise 11.485’dir. Evlat edindirilen çocuk sayısı 16.809’dur. 5.289 koruyucu ailede 6.468 çocuğun bakımı sağlanmaktadır. Ayrıca 2.762 çocuk ücretsiz olarak özel kreş ve gündüz bakım evlerinden bakım hizmeti almaktadır. Ülkemizde çeşitli hizmet modellerinden yararlanan çocuk sayısına bakıldığında, son yıllarda yapılan oldukça iyileştirici çabalara rağmen, var olan sistemin yeterli olduğu söylenemez.

Yukarıda yer alan veriler değerlendirildiğinde, mevcut koşullarla gelecekteki toplum sağlığı açısından aşılması zor problemlerle karşı karşıya kalma ve problemlerle baş etme konusun da yaşanabilecek sıkıntıların, önleyici tedbirlerle azaltılabileceği düşünülmektedir. Önleyici tedbirlerin yanı sıra, mevcut sistemde çocuk yararına olduğu kabul edilen, aile temelli bakım hizmet modellerinden koruyucu aile modelinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması konusunda çalışmalara hız kazandırılması gerekmektedir.

Gelişmiş batı ülkelerine bakıldığında kurum bakımından çok evlat edindirme ve koruyucu aile hizmet uygulamasında artış görülürken, kurum temelli bakım alan çocuk sayısının azaldığı bilinmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, kısa ya da uzun süreli olarak, bedelsiz ya da bedelli, bakımlarını üstlenen, ailelerinin yerini tutabilecek onlara samimi ve sıcak bir aile ortamı yaratan ailelerin yanına yerleştirilir. Batı ülkelerinde bu çocuklar oldukça yüksek sayılabilecek oranda koruyucu aile yanında kalmaktayken, ülkemizde ise bu oranın batıya kıyasla çok daha

düşük olduğu görülmektedir. Bu oranın batıya göre ülkemizde daha düşük olmasının nedenlerinin başında ise kültürel etkenler ile aile sistemine genel bakış olduğu söylenebilir (Özdemir vd., 2008:284-285).

Korunma ihtiyacı olan çocuklar için hizmet modelleri arasında çocuğun ailesi yanında olamıyorsa, en uygun model olduğu düşünülen koruyucu aile modelinin daha da iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması araştırmanın en temel amacı olmaktadır.

Çalışmada yer alacak, katılımcıların yaşamsal deneyimleri ile ortaya koyacakları duygu ve düşüncelerinden yola çıkarak yapılacak değerlendirme ve öneriler konuya farklı boyutlar kazandırabilir ve yeni bir hizmet modeline öncülük edebilir. Bu görüşten hareketle, alana yarar sağlayacağı düşüncesiyle konu önemli bulunarak, çalışmaya değer bulunmuştur.

Toplum sağlığı açısından korunmaya ihtiyacı olan çocukların sağlıklı aile ortamında yetişmiş mutlu, üretken ve başarılı bir birey olarak topluma kazandırılmaları geleceğimiz adına önem oluşturmaktadır. Gerek konunun önemi gerekse ülkemizde koruyucu ailede yetişen çocukların koruyucu aile modeli üzerine görüşlerini ortaya koyacak çalışmaların azlığı nedeniyle çalışma konusu seçilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın amacına bağlı olarak nitel araştırma yöntemleri arasında sıklıkla kullanılan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme (“interview”, mülakat), sözlü iletişim yoluyla veri toplama (soruşturma) tekniğidir (Karasar, 2011:165). Görüşme formunu test etmek amaçlı iki katılımcıyla pilot çalışma uygulaması yapılarak sorular revize edilmiştir. Başlangıçta katılımcıların demografik bilgilerine yer verilirken yapılandırılmış sorularla veri toplanmış daha sonraki bölümde ise katılımcıların düşünce ve duygularını özgürce ifade edebilecekleri açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Katılımcıların görüşme süreleri 35 dakikayla 53 dakika arasında farklılık göstermiş olup, istedikleri tarih ve zaman diliminde, yine istedikleri yer ve mekânda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların izniyle ses kaydına alınmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analiz çalışmasında katılımcı isimleri kodlanarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Nitel araştırma özelliği nedeniyle, bu çalışmada örneklem grubu 10 katılımcı ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın evrenini ‘İstanbul’da yaşayan koruyucu aile yanında yetişen gençler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi, ‘İstanbul Koruyucu Aile’ ve ‘Koruma Altında Yetişen Gençler ve Koruyucu Aileler’ (KALBEN) dernekleri ile ilişki kurularak, kartopu sistemi ile örneklem oluşturulmuştur. Örneklemi; evreni oluşturan bireyler arasından, ulaşılabilenler içinde, 18 yaşını bitirmiş koruyucu ailede yetişmiş olma koşulunu taşıyan ve görüşmeyi gönüllü kabul eden katılımcılar oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Araştırmada yer alan katılımcılara ait kişisel bilgiler kısmında yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni hal, meslek ve iş bilgileri ele alınmıştır. Bu çalışmanın veri toplama aşamasında elde edilen verilerin bir kısmı araştırmada kullanılmamıştır. Buradaki amaç katılımcı sayısının az olması nedeniyle katılımcıların gerçek kimliklerinin belirlenmemesidir.

Çizelge 1: Katılımcı Yaş ve Cinsiyet Durumu

		Yaş ve Cinsiyet								
Cinsiyet	Yaş	19	20	21	22	23	24	31	N	%
Kadın		1	-	1	1	-	3	1	7	70
Erkek		-	1	1	-	1	-	-	3	30
Toplam		1	1	2	1	1	3	1	10	100

Bu çalışmada toplam 10 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların %70'ini kadınlar, %30'unu erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların 19 yaş ile 31 yaş arasında oldukları belirlenmiştir. Bu dağılım içerisinde, kadınların en küçüğü 19 en büyüğü 31 yaşında, erkeklerin en küçüğü 20, en büyüğü 23 yaşında oldukları görülmüştür. Yaş ve cinsiyet dağılımı çizelge 1'deki gibidir.

Şekil 1: Katılımcı Öğrenim Durumu

Araştırmada yer alan katılımcıların öğrenim durumları şekil 1'de gösterilmiştir. Katılımcıların öğrenim devam durumlarına ve mezuniyetlerine göre öğrenim düzeylerinin en az ön lisans düzeyinde olması dikkat çekicidir. Katılımcıların %30'u lisans mezunu olup, %30'u

lisans öğrenimine, %30'u meslek yüksek okuluna, %10'u da yüksek lisans öğrenimine devam etmektedirler.

Bu çalışma kapsamı içinde yer alan, hali hazırda öğrenci olduğundan, iş ve mesleği henüz olmayan katılımcılar %60'la çoğunluğu oluşturmaktadır. Yüksek lisansa devam eden %10 ile toplamda %40 lisans mezunu olan katılımcıların meslek sahibi olmalarına karşın %50'si çalışmakta %50'si çalışmamaktadır. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında, %10'u evli % 90'ı bekâr olarak görülmektedir.

Katılımcıların Anne-Babalarına İlişkin Bilgi Düzeyleri

Çizelge 2: Katılımcıların Biyolojik Anne-Babalarına İlişkin Bilgi Düzeyleri

Kod	Biyolojik Annenin Öğrenim Durumu	Biyolojik Annenin Mesleği	Biyolojik Annenin İşi	Biyolojik Babanın Öğrenim Durumu	Biyolojik Babanın Mesleği	Biyolojik Babanın İşi
K.K.1	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.2	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.3	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Biliyor
K.K.4	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.5	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.6	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Biliyor	Biliyor
K.K.7	Biliyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Biliyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.8	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Biliyor	Biliyor
K.K.9	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.10	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor

Katılımcıların biyolojik anne ve babalarına ilişkin bilgi düzeylerine bakıldığında çizelge 2'de görüldüğü gibi biyolojik anne babalarıyla ilgili oldukça az denebilecek bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Anne ve babasının öğrenim, iş ve mesleğiyle ilgili hiçbir bilgiye sahip olmayanların oranı %40'ı oluşturmaktadır. Katılımcılar aynı soruların tamamına, anneleriyle ilgili %70, babalarıyla ilgili %40 bilmiyorum yanıtı vermişlerdir. Hem anne hem babasının öğrenim, iş ve mesleğini bilen katılımcıların %20 oranında olduğu görülmektedir. Katılımcıların en yüksek %50 ile biyolojik babalarının iş bilgisine sahip oldukları, ikinci sırayı %40 ile yine biyolojik babalarının meslek bilgisine sahip oldukları belirlenmiştir. Buna göre katılımcıların annelerine oranla babalarına ait daha fazla bilgiye sahip oldukları dikkat çekici bulunmuştur.

Çizelge 3: Katılımcıların Koruyucu Anne-Babalarına İlişkin Bilgi Düzeyleri

Kod	Koruyucu Annenin Öğrenim Durumu	Koruyucu Annenin Mesleği	Koruyucu Annenin İşi	Koruyucu Babanın Öğrenim Durumu	Koruyucu Babanın Mesleği	Koruyucu Babanın İşi
K.K.1	Biliyor	Biliyor	Biliyor	-	-	-
K.K.2	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.3	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.4	Biliyor	Biliyor	Biliyor	-	-	-
K.K.5	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.6	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.7	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.8	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.9	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.10	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor

Çizelge 3’de görüldüğü gibi katılımcıların, koruyucu anne ve babalarının eğitim, meslek ve işleriyle ilgili bilgilere %100 sahip oldukları görülmektedir. Bu çalışmada katılımcıların %20’si koruyucu anne ile oluşan tek ebeveynli koruyucu aileye sahiplerdir. Bu değişkene bağlı olarak koruyucu anne ve babalar arasında oluşan %20 fark dikkate alınarak, 8 koruyucu baba üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Katılımcıların ifadelerine dayalı olarak, koruyucu annelerin %10’u ilköğretim, %10’u lise %70’i lisans, %10’u doktora öğrenimini tamamlamış, toplumun saygınlık gösterdiği akademisyen, mühendis, eczacı, öğretmen, muhasebeci, kimyager gibi meslek sahibi oldukları belirtilmiştir. Koruyucu annelerin % 90’ının meslek sahibi olduğu, buna karşılık %10’unun meslek sahibi olmadığı belirtilmiş olup, %30’unun çalışmadığı, %40’ının emekli %30’unun da halen çalıştığı bilgisine ulaşılmıştır. Koruyucu babaların ise %25’inin lise, %50’sinin lisans, %12.5’unun yüksek lisans %12.5’nun doktora öğrenimine sahip oldukları görülmektedir. Koruyucu babaların %100’unun yine toplum tarafından kabul gören avukat, akademisyen, öğretmen, mühendis ve serbest meslek sahibi oldukları belirtilmiştir. Koruyucu babaların iş durumuna bakıldığında, babalardan birinin hayatta olmaması, katılımcının koruyucu babasının iş durumunu bilmesine engel oluşturmadığı düşünüldüğünde çizelge 3’de biliyor olarak gösterilmiştir. Ancak halen çalışan koruyucu baba durumuna bakıldığında bu durum dikkate alınarak 7 koruyucu baba üzerinden değerlendirilmiştir. Buna göre babaların %37,5’u emekli % 62,5’u halen çalışmaktadır. Katılımcıların biyolojik anne babaları ile koruyucu anne babalara ilişkin sahip oldukları bilgi durumları karşılaştırıldığında, koruyucu aileleriyle ilgili daha fazla bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bağlanma ve aile olmak için kan bağı olması gerekir mi? sorusuna yanıt ararken bu sonuç düşündürücü olmaktadır.

Katılımcıların Kardeşlerine İlişkin Bilgi Düzeyleri

Çizelge 4: Katılımcıların Biyolojik Kardeşlerine İlişkin Bilgi Düzeyleri

Kod	Öz Kardeş Sayısı	Öz Kardeş Cinsiyeti	Öz Kardeşin Yaşları	Öz Kardeşin Öğrenim Durumu	Öz Kardeşin Mesleği	Öz Kardeşin İşi	Öz Kardeşin Nerede Yaşadığı	Öz Kardeşin Kiminle Yaşadığı	Öz Kardeşin Medeni Hali
K.K.1	Biliyor	Biliyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
K.K.3	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.4	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.5	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Bilmiyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
K.K.7	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.8	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.9	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.10	Biliyor	Biliyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor

Çizelge 4’de görüldüğü gibi katılımcıların, %20’si öz kardeşleri olmadığını belirtirmişlerdir. Bu nedenle 8 katılımcı üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Kardeşi olan tüm katılımcılar, kardeşlerinin sayısını ve cinsiyetlerini bildiklerini ifade ederken %25 oranında katılımcı kardeş sayıları ve cinsiyet bilgileri dışında bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Başka bir ifade ile kardeşlerinin yaş, öğrenim durumu, iş, kiminle yaşadığı, nerede yaşadığı ve medeni durumları ile ilgili %75 bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Kardeşlerinin mesleğini ya da alanını bilenlerin ise %62.5 oranında olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların biyolojik anne-baba ile biyolojik kardeşlere ilişkin bilgi düzeyleri karşılaştırıldığında, anne-babalarından daha fazla kardeşlerine ilişkin bilgiye sahip oldukları görülmektedir.

Katılımcıların Koruyucu Ailedeki Koruyucu Kardeş Durumları ve Koruyucu Kardeşlerine İlişkin Bilgi Düzeyleri

Bu çalışmada katılımcıların %50’si tek çocuk olarak bulunurken, %50’side çocuklu koruyucu ailelerde yer almaktadırlar. Koruyucu ailedeki çocuk sayısı katılımcı ile birlikte 1 ila 4 arasında değişiklik göstermektedir. Çocuklu koruyucu ailelerin katılımcı dâhil çocuk sayılarına bakıldığında, %40’ının 4 çocuklu, %40’ının 3 çocuklu, %20’sinin 2 çocuklu olduğu belirlenmiştir. Çalışmada %10 katılımcının koruyucu aileye katıldıktan sonra bir çocuklarının daha olması dikkat çekici bulunmaktadır. Katılımcıların %10’u koruyucu ailesindeki 3 kardeşten birinin işini ve mesleğini bilmediğini söylerken, söz konusu katılımcının ve diğer katılımcıların, koruyucu ailedeki çocuklarla (koruyucu kardeşleriyle) ilgili bilgilere sahip oldukları görülmektedir. Bu durum birlikte yaşamın doğal bir sonucu olarak görülmekle birlikte,

katılımcıların koruyucu ailedeki koruyucu kardeşleriyle olan iletişimleri sonucunda oluşan ilgiye dayalı olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların Sağlık Durumu

Çizelge 5: Katılımcıların Genel Sağlık Durumlarına İlişkin Veriler

Kod	Engelli Bir Durumunuz Var mı?	Genetik Bir Hastalığınız Var mı?	Kronik Bir Hastalığınız Var mı?	Alerjik Bir Hastalığınız Var mı?	Düzenli Kullandığınız İlaç Var mı?	Varsa Ne Tür İlaç Kullanıyorsunuz?
K.K.1	Yok	Var	Yok	Yok	Var	Rahatsızlığa Bağlı
K.K.2	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	-
K.K.3	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.4	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	-
K.K.5	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.6	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.7	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.8	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Yok
K.K.9	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.10	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok

Katılımcıların genel sağlık durumlarına ilişkin sorulara verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde %100'ünün engelli bir durumu ve kronik bir hastalıklarının bulunmadığı görülmüştür. Katılımcıların %20'si genetik, %20'si da alerjik bir rahatsızlığı olduğunu ifade etmişlerdir. Buna karşılık katılımcıların %10'u rahatsızlığına bağlı olarak düzenli ilaç kullandığını belirtmektedir. Burada dikkat çeken bir nokta rahatsızlığı olan %30 katılımcının %20'si ilaç kullanmazken, rahatsızlığı olmadığını ifade eden katılımcıların %20'si düzenli ilaç kullandığını açıklaması olmuştur. Çizelge 5'de görüldüğü gibi.

Çizelge 6: Katılımcıların Psikolojik Destek Alıp Almadıklarına İlişkin Veriler

Kod	Psikolojik Kökenli Bir Rahatsızlığınız Var mı?	Varsa Teşhis Nedir?	Psikolojik Destek Aldınız mı?	Psikolojik Destek Aldıysanız Kaç Yaşında Aldınız?	Psikolojik Destek Aldıysanız Ne Kadar Süreyle Aldınız?
K.K.1	Hayır	-	Evet	5-7 Yaş	0-6 Ay
K.K.2	Hayır	-	Evet	18-23 Yaş	0-6 Ay
K.K.3	Hayır	-	Hayır	-	-
K.K.4	Hayır	-	Evet	14-18 Yaş	12 Ay ve Üzeri
K.K.5	Hayır	-	Evet	18-23 Yaş	0-6 Ay
K.K.6	Hayır	-	Evet	14-18 Yaş	6-12 Ay
K.K.7	Hayır	-	Evet	14-18 Yaş	12 Ay ve Üzeri
K.K.8	Hayır	-	Evet	14-18 Yaş	12 Ay ve Üzeri
K.K.9	Hayır	-	Evet	18-23 Yaş	0-6 Ay
K.K.10	Hayır	-	Evet	5-7 Yaş	0-6 Ay

Çizelge 6’da belirtildiği gibi, katılımcıların psikolojik destek alıp almadıkları konusunda; tüm katılımcılar psikolojik kökenli bir rahatsızlıkları olmadığını, ancak % 90’ı 5 yaşla 23 yaş arasında psikolojik destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %20’si görüşme sürecinde psikolojik desteğin halen devam ettiğini belirtmişlerdir. %90 katılımcının psikolojik destek aldıkları yaş dağılımına bakıldığında %20 katılımcının 5-7 yaş, %40 katılımcının 14-18 yaş, %30 katılımcının da 18-23 yaş arası destek aldıkları görülmektedir. Psikolojik destek süresinin yaşlara göre dağılımı ise; 5-7 ve 18-23 yaş arası 0-6 ay arasında destek alırken, 14-18 yaş arasında 12 ay ve üzeri destek aldıkları görülmektedir. Katılımcıların %10’unun 2 yıl, %10’unun devam eden 6 yıl gibi destek süreleri, çizelgede 12 ay ve üzeri yaş aralığında değerlendirilmiştir. Uzun süreli psikolojik desteğe karşı teşhis konmamış olduğunun belirtilmesi dikkat çekici bulunmuştur. Durum değerlendirildiğinde, 14-18 yaş grubunun aldığı psikolojik destek süresiyle döneminin özelliği arasında ilişki olduğu düşünülerek dikkate değer görülmektedir.

Katılımcıların İlgi Alanları

Çizelge 7: Katılımcıların İlgi Alanları

İlgi Alanı	Kod										Yüzde (%)
	K.K.1	K.K.2	K.K.3	K.K.4	K.K.5	K.K.6	K.K.7	K.K.8	K.K.9	K.K.10	
Spor	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	80
Müzik		✓	✓		✓		✓	✓	✓		60
Sanat				✓		✓	✓		✓		40
Diğer							✓				20

İlgi alanlarına bakıldığında katılımcılar sporda; Kano, yelken, at binme, kürek, basketbol, voleybol, yüzme, fitness, bisiklet binme, sanat dalında ise tiyatro, çizim, dans yaptıklarını, müzikte çoğunlukla dinleyici olarak ilgilendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların 2’si enstrüman çalmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bir katılımcının oyunculuk, bir katılımcının voleybol, bir katılımcının serbest çizim meslek dalı olurken, katılımcılara sağlanan bu eğitim desteğinin kazanıma dönüştüğü düşünülmektedir. Çizelge 7’de görüldüğü gibi katılımcıların en az bir ilgi alanı olduğu görülmektedir. Genel olarak katılımcıların ilgi alanları içinde %80’le spor 1. sırayı alırken, 2.sırayı %60’la müzik, 3.sırayı %40’la sanat yer almaktadır.

Katılımcıların Arkadaş ve Sırdaş Seçimleri

Çizelge 8: Katılımcıların Arkadaş ve Sırdaş Seçimindeki Öncelikleri

Kod	K.K.1	K.K.2	K.K.3	K.K.4	K.K.5	K.K.6	K.K.7	K.K.8	K.K.9	K.K.10
En Yakın Arkadaşınız	Okuldan	Okuldan Mahalleden	Okuldan	Okuldan	Diğer	Okuldan	Okuldan	Okuldan Mahalleden	Okuldan	Okuldan
En Yakın Sırdaşınız	1. Arkadaş 2. Koruyucu Anne	1. Koruyucu Anne Baba	1. Koruyucu Anne Baba	1. Koruyucu Anne	1. Koruyucu Anne 2. Koruyucu Ağabey	1. Arkadaş	1- Koruyucu Abla 2. Arkadaş	1. Koruyucu Anne 2. Arkadaş	1. Arkadaş	1. Koruyucu Anne

Çizelge 8’de görüldüğü gibi, çoğunlukla tercihlerinde bir seçenek kullanırken, bazıları en fazla iki seçenekle tercihlerini sınırlı tutmuşlardır. Katılımcıların % 90’ı ilk sırada okuldan arkadaş edinirken, %10 diğer demiştir. Katılımcıların %20’si ikinci seçenek olarak arkadaşını mahalleden seçmiş bulunmaktadır. %10 katılımcı rehber öğretmenini, %10 katılımcı sosyal hizmet kurumundan arkadaşını sırdaşı olarak belirtmiştir. Bu durum çizelgede %30 arkadaş seçeneği içinde gösterilmiştir. Burada dikkati çeken durum, %30 katılımcı 1. sırada arkadaşını sırdaşı olarak tercih ederken, %70 katılımcının yine 1. sırada koruyucu aile bireyleri arasından sırdaş tercihinin yapmış olmasıdır. Ayrıca 2. tercih kullanan %40 katılımcının yarısı yine 2. tercih olarak koruyucu aile bireylerinden birini sırdaş olarak seçmiştir.

Katılımcıların Sosyal Hizmet Kurumuna ve Koruyucu Aileye Geçiş Yaşları ile Akraba İlişkileri

Katılımcıların kuruma geçiş yaşları birbirinden farklılık göstermektedir. Yaş dağılımına bakıldığında, %20’si 0 aylık, %10’u 6 aylık 10’u 10 aylık, %20’si 2 yaş, %10’u 3 yaş, %20’si 5 yaş, %10’u da 6 yaşında kuruma geçtiklerini belirtmişlerdir. Koruyucu aileye geçiş yaşları incelendiğinde; % 20 katılımcı iki kez koruyucu aile deneyimi yaşadığını ifade etmiştir. %10’u 6 aylık, %10’u 2 yaşında, %10’u 4 yaşında, %10’u 6 yaşında, %10’u 7 yaşında, %20’si 8 yaşında, %20’si 10 yaşında ve %10’u da 13 yaşında olduğu belirlenmiştir. Yine katılımcıların açıklamalarına dayalı olarak kurumda kalış süreleri 0-10 yıl arasında farklılık göstermektedir. Bu çalışmada, koruyucu ailelerin %60’ı 7 yaş ve üstü, çocuk tercih ederken %70’inin kız çocuğu tercih ettikleri görülmektedir (katılımcıların cinsiyet dağılımı çizelge 1’de gösterilmiştir). Ayrıca tüm katılımcılar, koruyucu aileleri ile bir akraba ilişkilerinin olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumun, koruyucu aile modelinin bir çeşidi olan akraba veya yakın çevre koruyucu aile modelinin işlevselliği açısından önemli bir bulgu olarak görülmektedir. Katılımcıların ifadelerine dayalı olarak, %50’si biyolojik akrabalarıyla görüşmediklerini, %50’si görüştiklerini, ancak bu görüşmelerin sık olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların Koruyucu Ailesi Olduğunu Öğrenme Durumu

Çizelge 9: Katılımcıların Koruyucu Ailesi Olduğunu Öğrendiği Yaş ve Kimden Öğrendiği

Kod	Ailenizin Koruyucu Aile Olduğunu Kaç Yaşında Öğrendiniz?	Size Kim Veya Kimler Söyledi
K.K.1	4 - 6 Yaş	Koruyucu Anne ve uzman eşliğinde
K.K.2	10-13 Yaş	Koruyucu Anne
K.K.3	10-13 Yaş	Koruyucu Aile
K.K.4	4 - 6 Yaş	Koruyucu Aile
K.K.5	10-13 Yaş	Kurum Yöneticisi
K.K.6	6 - 8 Yaş	Kurum Yöneticisi
K.K.7	6 - 8 Yaş	Koruyucu Anne ve uzman eşliğinde
K.K.8	8-10 Yaş	Koruyucu Anne
K.K.9	8-10 Yaş	Koruyucu Anne
K.K.10	4 - 6 Yaş	Kurum Yöneticisi

Çizelge 9’da görüldüğü gibi ailelerinin koruyucu aile olduklarını öğrenme yaşları birbirinden farklılık göstermektedir. Katılımcıların 4 ile 13 yaş arasında ailelerinin koruyucu aile olduğunu öğrendikleri ve bu öğrenmeyi sadece 2 katılımcının uzman eşliğinde öğrenmesi çalışmanın başka bir dikkat çeken noktası olmaktadır. Ayrıca, Katılımcıların koruyucu aileye geçiş yaşları ile birlikte olduğu ailenin koruyucu ailesi olduğunu öğrendikleri yaşları karşılaştırıldığında %80 gibi bir çoğunluğun koruyucu aileye geçerken durumu bilerek geçtikleri görülmektedir. Ancak katılımcıların ifadesine dayalı olarak 2 katılımcının koruyucu aileye 0-2 yaş döneminde geçişleri ve öğrenme koşulları aynı olmasına rağmen birinin, yanında olduğu ailenin koruyucu ailesi olduğunu 5 yaşında öğrendiğini ve durumu kabul ettiğini, diğeri ise 7 yaşında öğrendiğini ancak 11 yaşında durumu kabul ettiğini açıklamıştır. İki katılımcının durumu kabul edişleriyle ilgili gösterdikleri farklılığın, yaşa, gelişim özelliklerine ve bireysel farklılıklara bağlı olarak olabileceği düşünülmektedir. Bu durum, çocukların, bireysel farklılıkları ve gelişim özellikleri dikkate alınarak, anlayabilecekleri en erken yaşta ve uzman eşliğinde durumu öğrenmeleri gerektiği konusu, önemli bir nokta olarak görülmektedir.

Çocukların Gözüyle Koruyucu Aileleri ve Koruyucu Aile Modeli

Çizelge 10: Katılımcıların Koruyucu Ailelere İlişkin Görüş ve Tercihleri

Kod	Koruyucu Aileniz Hangi Aile Tutumuna Uygun Özellik Göstermekte?	Aile İçinde Yaşadığınız Büyük Bir Problem Karşısında Ne Yaparsınız?	Biyolojik Ailenizin Yanına Gitme Seçeneği Size Sunulsa
K.K.1	Demokratik	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.2	Aşırı Koruyucu	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.3	Mükemmeliyetçi	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.4	Aşırı Koruyucu ve Otoriter	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.5	Demokratik	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.6	Otoriter	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.7	Demokratik	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.8	Demokratik	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.9	Demokratik	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.10	Demokratik	Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim

Çizelge 10'da görüldüğü gibi katılımcıların %60'ı ebeveyn tutumlarına bağlı olarak koruyucu ailelerini demokratik, %10'u aşırı koruyucu, %10'u mükemmeliyetçi, %10'u aşırı koruyucu ve otoriter, %10'u da otoriter olarak görmektedir. Katılımcılar koruyucu ailelerini farklı tutumlar içinde değerlendirse de bir problem karşısında hepsi, kendi koruyucu aileleriyle görüşmeyi 7 seçenek içerisinde 1.sırada tercih etmişlerdir. Biyolojik ailelerinin yanına gitme

seçeneği sunulduğunda ise yine tüm katılımcılar 4 seçenek içerisinde tek tercih yaparak, tercihlerini tereddütsüz koruyucu aileleriyle kalmak olarak belirtmişlerdir.

Çizelge 11: Katılımcıların Sosyal Hizmet Tercihleri ile Koruyucu Aile Modeline Yaklaşımı

Kod	Kendi Çocuğunuzu Bırakmak Zorunda Kalsanız, Öncelik Sırasına Göre Nereye Bırakırdınız?	İleride Siz Koruyucu Aile Olmak İster misiniz?	Koruyucu Ailenizin Sizi Evlat Edinmesini İster misiniz?
K.K.1	1. Yetiştirme Yurduna* 2. Kendi Koruyucu Aileme	Evet	Evet
K.K.2	1. Kendi Koruyucu Aileme 2. Sevgi Evlerine	Evet	Evet
K.K.3	1. Kendi Koruyucu Aileme 2. Diğer 3. Evlat Edinmek İsteyen Aileye 4. Koruyucu Aileye 5. Sevgi Evlerine 6. Yakın Akrabaya 7. Yetiştirme Yurduna	Evet	Evet
K.K.4	1. Kendi Koruyucu Aileme	Evet	Evet
K.K.5	1. Yakın Akrabama 2. Kendi Koruyucu Aileme 3. Koruyucu Aileye 4. Evlat Edinmek İsteyen Bir Aileye 5. Diğer 6. Sevgi Evlerine	Evet	Evet
K.K.6	1. Kendi Koruyucu Aileme 2. Koruyucu Aileye	Evet	Evet
K.K.7	1. Kendi Koruyucu Aileme 2. Yakın Akrabama 3. Evlat Edinmek İsteyen Bir Aileye 4. Koruyucu Aileye 5. Sevgi Evlerine	Evet	Evet
K.K.8	1. Yakın Akrabama 2. Kendi Koruyucu Aileme 3. Evlat Edinmek İsteyen Bir Aileye 4. Koruyucu Aileye 5. Sevgi Evlerine 6. Yetiştirme Yurduna	Evet	Evet,
K.K.9	1. Kendi Koruyucu Aileme 2. Yakın Akraaba 3. Koruyucu Aileye 4. Sevgi Evlerine 5. Yetiştirme Yurduna	Evet	Evet
K.K.10	1. Yakın Akrabama	Evet	Evet

* KK1'in bu soruya karşı şöyle bir açıklaması olmuştur: "...Eğer resmi bir şekilde olacaksa yetiştirme yurduna bırakırım ama resmi olmayacaksa kendi koruyucu aileme bırakırım ...belki bunlara güçleri olmayabilir (kendi koruyucu ailesi için). ...yetiştirme yurdunda çalışanlar ona uygun aileyi bulabilirler."

Çizelge 11’de görüldüğü gibi, katılımcılar yedi seçenek içerisinde farklı sayılarda tercih yapmışlardır. ‘*Kendi çocuğunuzu bırakmak zorunda kalsanız öncelik sırasına göre nereye bırakırdınız*’ sorusuna katılımcıların ilk tercihleri; %60’la kendi koruyucu ailesi %30 yakın akraba %10 ise yetiştirme yurdu seçeneği olmuştur. %90 katılımcı arasından %30’u seçenekler arasında yer alan kurum bakımını tercihleri arasına almamış, %60 ise kurum bakımını sonlara doğru ya da en son tercih olarak belirtmiştir. Bu tercihlerinin deneyimleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların Koruyucu Ailelerine ve Koruyucu Aile Modeline İlişkin Duygu ve Düşünceleri

“Koruyucu ailenizin olması size ne hissettiriyor?” sorusuna katılımcıların cevapları incelendiğinde; Daha iyi eğitim imkânlarına sahip olmak, hayata umutla bağlanmak, huzur ve güven duymak, sevgiyi yaşamak gibi olumlu ortak duygulara sahip oldukları görülmektedir.

“Koruyucu ailenizi betimleyecek olsanız neler söylersiniz?” sorusu karşısında, tüm katılımcılar hiç tereddüt yaşamadan olumlu duygu ve görüşlerini aktarmışlardır. Katılımcıların koruyucu aileleri ile yaşadıkları sevgiyi, güveni ve kabul edildikleri duygusunu yansıtmaları, öz aileleri gibi benimsemeleri ortak noktaları olmuştur. Örneğin; katılımcılardan biri koruyucu ailesi için “Güneş derim... Benim için etrafı aydınlatıyorlar” ifadesi çocuğun koruyucu ailesini nasıl gördüğünü anlatmakta. Bu durum koruyucu aile niteliğinin çocuk açısından önemini bir kez daha düşündürmektedir.

“İleride siz koruyucu aile olmak ister misiniz?” sorusuna, çizelge 11’de görüldüğü gibi katılımcıların hepsi tereddütsüz koruyucu aile olmak istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların bu tercihlerinde ve açıklamalarında kendi öğrenme yaşantılarının etkisi olduğu düşünülmektedir

“Koruyucu ailenizin sizi evlat edinmesini ister misiniz?” sorusuna hepsi evet yanıtını vermiştir. Katılımcıların %20’si evlat edinildiğini, %50’si koruyucu ailelerinin kendilerini evlat edinmek istediklerini, ancak devletin sağladığı sosyal haklardan yararlanabilmek için bunun daha sonra olabileceğini, %30 katılımcı ise sadece istediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların çoğunluğu soyadı değişikliği nedeniyle evlat edinilmek istediklerini belirtmişlerdir.

“Koruyucu aile modeli yaygınlaşmalı mı ?” sorusuna tüm katılımcılar çok kesin ve net olarak evet yanıtını vererek, yaygınlaşması konusunda ki görüşlerini nedenleri ile açıklamışlardır. Bu görüşler koruyucu aile modelinin yaygınlaşma konusundaki çalışmaların daha da iyileştirilmesinde vurgulayıcı olarak görülmektedir.

“Koruyucu aile modelinin yaygınlaşması konusunda önerileriniz nelerdir?” sorusuna katılımcılar farkındalık çalışmaları yapılması için, sosyal medyanın kullanılmasını, seminerlerin yanı sıra, büyük kitlelere ulaşmak için görsel medyanın gücünden yararlanılması, tiyatro, sinema gibi dalların aracı olarak kullanılmasını önermişlerdir. Ancak bu çalışmalarda korunma ihtiyacı olan çocukların sahada yer almasının iyi olacağı belirtilirken, 1 katılımcı bu çalışmalar yapılırken, çocukların ve koruyucu ailelerin üzülmemesi gerektiğini ifade ederek, konunun hassasiyetine dikkat çekmiş olmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan çeşitli alan araştırmalarında görüldüğü gibi, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için kurum bakımının çeşitli psiko-sosyal etkileri dikkate alındığında çocukların aile ortamında yetişmeleri tercih edilmekte ve desteklenmektedir. Bu çalışma ile elde edilen araştırma bulgularına dayanarak aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır:

Literatür incelendiğinde, koruyucu aile ile ilgili; Şahin-Kaya (2019), Tezel, Demirel ve Kaya (2018), Tuncer ve Erdoğan (2018), Yıldırım ve Hız (2018), Karatay (2017), Ketten (2017), Baysal (2017), Koç (2016), Yurdakul (2016), Yeşilkayalı (2015), Bilican-Gökkaya (2014), Kuş (2014), Erdal (2014), Yazıcı (2014), Taylor ve McQuillan (2014), Yazıcı (2013), Ellingsen, Stephens ve Storksens (2012), Gökçearslan-Çifci (2009), Özbesler (2009), Kahraman (2007), Karataş (2007), Üstüner (2005), Demirbilek (2000), Can (2000)'ın çalışmaları konu ile ilgili yapılmış önemli araştırmalardır. Bu araştırmalar dışında, konuyla ilişkili pek çok önemli araştırma olmasına rağmen koruyucu ailede yetişmiş çocuklarla ilgili çalışmalara az rastlanmıştır. Bu durum, konunun farklı boyutları ile çalışılabileceğini düşündürmektedir.

Yapılan araştırmada ailelerine ait bilgi düzeylerine bakıldığında, katılımcıların çoğunun biyolojik ebeveynlerine ait bilgi sahibi olmadıkları ya da çok az bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yeşilkayalı (2015)'nın "Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri İle Empatik Becerileri ve Özgeçmiş Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli araştırmasında, koruyucu ailede bulunan bireylerin 1/4'i korumaya aldığı çocuğun öz anne ve babası ile ilgili bilgiye sahip olmadığı ve bu durumun doğal sonucu olarak bu ailelerde bulunan korunma altındaki çocuklarında dörtte birinin öz aileleriyle görüşmediği sonucuna varılmıştır. Varılan bu sonuç, çalışmayı desteklemektedir. Ayrıca bu çalışmada katılımcıların babalarına ait sahip oldukları bilgi düzeyi, annelerine ait sahip oldukları bilgi düzeyinden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların öz anne-babalarına kıyasla koruyucu anne babalarına ait da ha fazla bilgi sahibi olmaları değerlendirildiğinde bu durumun; kurdukları iletişimin doğal bir sonucu olarak görülmekle birlikte, oluşan duygu bağına dayalı olduğu düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada kardeşe ait bilgi düzeylerine bakıldığında öz kardeşi olan katılımcıların, tamamının kardeş sayılarını ve cinsiyetlerini bildikleri, çoğunluğunun da biyolojik kardeşlerine ait yaş, eğitim durumu, meslek, iş, kiminle yaşadığı, nerede yaşadığı ve medeni durumları hakkında bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların biyolojik ebeveynlerine ve kardeşlerine ait sahip oldukları bilgi düzeyleri karşılaştırıldığında biyolojik anne babalarına göre, kardeşlerine ait daha fazla bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kardeşlerle görüşmenin bu sonuca neden olduğu düşünülmektedir. Kahraman (2007)'in "Türkiye'de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti" isimli araştırmasında, koruyucu aile bakımı altındaki çocukların %67'lik oranla kardeşleriyle görüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuç, bu çalışmayı desteklemektedir.

Genel olarak toplumda, çocuk sahibi olmayan ailelerin koruyucu aile oldukları veya evlat edindikleri konusunda yaygın bir görüş olduğu bilinmektedir. Çalışmada 5 çocuklu 5 çocuksuz koruyucu aile bulunmaktadır. Katılımcıların %50'sinin çocuklu koruyucu ailelere ikinci, üçüncü ve dördüncü çocuk olarak katıldıkları belirlenmiştir. Buna göre, ailelerin çocuk sahibi olması, koruyucu aile olmaya engel teşkil etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Baysal (2017)'in "Koruyucu

Aile Uygulamaları ve Sonuçları” isimli araştırmasında koruyucu ailelerin büyük bir çoğunluğunun tek çocuk için koruyucu ailelik yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Çıkan bu sonuç araştırma sonucu ile örtüşmemektedir. Ancak Yeşilkayalı (2015)’in “Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri ile Empatik Becerileri ve Özgecilik Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli araştırmasında, koruyucu ailelerin çoğunluğunun 2 biyolojik çocuğa sahip oldukları sonucuyla bu çalışmayı desteklemektedir. Üstüner (2005)’in “Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Ruh Sağlığı” isimli araştırmasında öz çocuğa sahip olmanın koruyucu aile olmayı etkilemediği sonucu ile araştırma sonucunu desteklemektedir.

Bu çalışmada, katılımcıların cinsiyetlerine bağlı olarak koruyucu ailelerinin tercihleri incelendiğinde %70’le kız çocuk tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kuş (2014) çalışmasında koruyucu aile yanına yerleşen çocukların cinsiyetlerine göre kız çocuk sayısının, erkek çocuk sayısından iki kat daha fazla olduğunu belirterek bu çalışma sonucunu desteklemektedir.

Yapılan çalışmada katılımcıların kronik bir hastalığı ve bir engel durumu olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda hepsi psikolojik kökenli bir rahatsızlıkları olmadığını belirtmişlerdir. Ancak, katılımcıların büyük bir çoğunluğu farklı yaş dönemlerinde ve farklı sürelerde psikolojik destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre; katılımcıların çoğunluğunun ifadelerine dayalı olarak; teşhis konmuş psikolojik bir rahatsızlıkları olmadığı halde çocukluk döneminde psikolojik desteğe ihtiyaç duyabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun az ya da çok psikolojik destek almış olmasının altında, yaşantılarına dayalı olarak çocukluk dönemlerindeki travmalara bağlı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcılara ait ilgi alanlarına bakıldığında; toplumda yapılması sıklıkla karşılaşılmayan, çok sayıda ve çeşitli ilgi alanlarının olduğu tespit edilmiştir. Bazı katılımcılar için ilgi alanları, profesyonelliğe dönüşmüştür. Tespit edilen bu durumun, koruyucu aile desteğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitelikli koruyucu ailelerin sağladığı eğitim ve öğretim olanaklarının katılımcılar için kazanıma dönüştüğü sonucuna varılmıştır. Koruyucu ailelerin sağladığı bu olanakların koruyucu ebeveynlerin öğrenim düzeyi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, koruyucu ebeveynlerinin öğrenim düzeylerinin çoğunlukla lisans ve lisansüstü düzeyde olması dikkat çekici olarak görülmektedir.

Araştırmada yer alan katılımcıların arkadaş ve sırdaş seçimlerine bakıldığında; katılımcıların arkadaşlarını, genel olarak okuldan tercih ettikleri tespit edilmiştir. Çoğunun sosyal hizmet kurumundaki arkadaşlarıyla, arkadaşlıklarını sürdürmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan bu sonucun, genel olarak katılımcıların sosyal hizmet kurumundan küçük yaşlarda ayrılmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Sırdaş seçimine bakıldığında, katılımcıların hepsi, 7 seçenek arasından en fazla iki seçenekle tercihlerini sınırlandırarak, çoğunlukla koruyucu aile bireylerini 1. sırada sırdaşı olarak belirtmiştir. Buna göre; katılımcıların, sırdaş olarak belirlediği koruyucu aile bireyleriyle karşılıklı sevgi ve güven içinde ilişki kurdukları sonucuna varılmıştır.

Araştırmada yer alan katılımcıların, kuruma ve koruyucu aileye geçiş yaşları durumuna bakıldığında; Katılımcıların kuruma geçiş yaşları 0-6 yaş ile koruyucu aileye geçiş yaşları 6 ya

ile 13 yaş arasında farklılık göstermektedir. Katılımcıların 0-10 yıl arası değişen sürelerde kurumda kalmış oldukları buna bağlı olarak çoğunluğunun erken çocukluk dönemini kurum bakımı altında geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların insan yaşamındaki bu önemli dönemi aileden uzakta kurumda geçirmiş olmaları gelişimleri açısından düşündürücüdür. Baysal (2017)'in "Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları" isimli araştırmasının sonucunda koruyucu aile olmak isteyen aday ailelerin genellikle müracaatta 2-5 yaş grubundaki çocukları talep ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kahraman (2007)'in araştırmasında, koruyucu ailelerin kaç yaşındaki çocukları tercih ettiklerini incelemiş ve genel olarak 6 yaş öncesi çocukları tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Üstüner (2005)'in "Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Ruh Sağlığı" isimli araştırmasında da koruyucu aileler daha küçük yaşlardaki çocukları almayı tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan sonuçlar bu araştırma sonucu ile örtüşmemektedir.

Araştırmada yer alan katılımcıların, koruyucu ailesi olduğunu kaç yaşında ve nasıl öğrendikleri hakkında bilgi durumlarına bakıldığında; 4-13 yaş aralığında ve çok az katılımcının uzman desteği ile öğrendiği bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşme sonucunda, katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak, koruyucu ailede yer alan çocukların içinde bulundukları durumu öğrenmelerinde; çocukların bireysel farklılıkları, gelişim özellikleri, içinde bulunduğu koşullar ile geçmiş yaşam öyküleri dikkate alınarak, anlayabilecekleri en erken yaşta ve uzman eşliğinde açıklanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Şahin-Kaya (2019)'nın "Uzmanların Gözünden Türkiye'de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme" isimli çalışmada, uzmanların koruyucu aileyle, bu hizmet modelinden yararlanacak çocuğun tanıştırılması öncesinde, çocuğun düşüncesi alınarak hareket edildiğini ve bunu genel olarak olumlu bulduklarını, ancak sosyal çalışma görevlisinin iş yükü fazlalığı ve sayılarının azlığı nedeniyle uygulamada problemler yaşanabildiği ile ilgili yaptıkları değerlendirme bu araştırma sonucunu desteklemektedir.

Tüm katılımcıların koruyucu aileler ile akraba ilişkilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda koruyucu aile modeli olan akraba veya yakın çevre koruyucu aile modelinin kabul görmediği düşünülmektedir. Araştırmamızın sonucunu destekleyen bir çalışma olarak, Kahraman (2007)'in araştırmasında, korunmaya muhtaç çocukların akrabalarının çoğunlukla koruyucu aile olmak istemedikleri aynı zamanda SHÇEK çalışan görevlilerin de aynı görüşü paylaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, Tezel, Demirel ve Kaya (2018)'nin "Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi" isimli araştırmasında %10 süreklilik gösteren koruyucu ailelerin yanına aldıkları çocuklarla akraba ilişkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç araştırma sonucuyla örtüşmemektedir.

Katılımcıların koruyucu ailelere ilişkin görüş ve tercihlerine bakıldığında; koruyucu ailelerin çeşitli ebeveyn tutumuna sahip oldukları ve çoğunun demokratik ebeveyn tutumu sergiledikleri tespit edilmiştir. Farklı ebeveyn tutumları olmasına rağmen, tüm katılımcıların bir problem karşısında koruyucu ailelerini ilk sırada tercih ettikleri, biyolojik ailelerinin yanına gitme seçeneği sunulduğunda da yine tüm katılımcıların ilk sırada koruyucu ailelerini tercih ettikleri bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcılardan 1'i hariç hepsi tek tercih yapmıştır. Bu durumda katılımcıların aile yapılarını dikkate almadan koruyucu ailelerini alternatifsiz tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun, koruyucu aile içindeki iletişime dayalı sevgi ve güven ortamından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katılımcıların koruyucu aile modeline yaklaşımlarına bakıldığında; katılımcıların ileride kendi çocuklarını bırakmak durumunda kaldıklarında, çoğunluğunun önceliği: kendi koruyucu aileleri ya da aile bakım temelli seçenekler olmuştur. Katılımcıların hepsi ileride koruyucu aile olmak istediklerini çok net ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, çoğunlukla kendi koruyucu aileleri tarafından evlat edinmek istediklerini, ancak elde ettikleri sosyal hakları kaybetmemek adına, korunma kararları kalktıktan sonra bunun olabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcıların bu ifadeleriyle birlikte diğer destekleyici (koruyucu aileye sahip olmanın kendilerinde oluşturduğu duygular, koruyucu ailelerini betimlerken hissettikleri duygular, düşünceler vb.) açıklamaları ve beden dillerinin bütünü değerlendirildiğinde koruyucu aile modelini oldukça benimsedikleri ve çoğunun kendini güven içinde hissettikleri sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, koruyucu aile modelinin diğer modellere göre nitelikli aile olduğunda çocuğun yararına üstünlük gösterdiğini düşündürmektedir. Bu modeli kendileri ve çocukları adına tercih etmeleri, katılımcıların kendi yaşamışlıklarının getirmiş olduğu hassasiyet olarak da ayrıca değerlendirilebilir. Baysal (2017)'in "Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları" isimli araştırmasında, korunma altındaki çocuklar için koruyucu aile modelinin en iyi model olduğunu ve bu çocuklara aile ortamını sağlayan aynı zaman da çocuk açısından, koruyucu aile açısından ve sosyal çalışma görevlisi açısından olumlu olduğunu ortaya koyan sonucuyla ve Can (2000)'in "Koruyucu Aile Uygulaması: Ankara Örneği" isimli araştırmasında, görüşme yapılan koruyucu ailelerin tamamının evlat edinmek istediği belirtilirken, koruyucu aileliği evlat edinmenin bir yolu olarak gördükleri sonucuyla araştırmayı desteklemektedir.

Çalışmada, koruyucu aile modelinin yaygınlaşması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Yaygınlaşma konusunda katılımcıların isteklerinin net ve samimi duygular olduğu ve korunma ihtiyacı olan çocukların sahada yer almasının tanıtımlarda etkili olacağı düşünülmektedir. Baysal (2017) araştırmasında, koruyucu aile modelinin tanıtım ve yaygınlaştırılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Karatay'da (2017)'de "Türkiye'de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü" isimli çalışmasında. Ülkemizde korunma altında bulunan ve korunma ihtiyacı olan çocukların ancak %3-4 oranında süreklilik gösteren koruyucu ailelerde bakıldığını belirtmektedir. Bu sistemin yaygınlaşması konusunda devletin önemli çabaları olmasına rağmen istenilen düzeye gelmediği sonucuna ulaşmıştır. Şahin-Kaya (2019)'nın "Uzmanların Gözünden Türkiye'de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme" isimli çalışmasında ilgili bakanlık uzmanları; koruyucu aile hizmetinin yaygınlaşması konusuna, bakanlık politikasında yer verildiğini, ancak bakanlıktan kaynaklanmayan bazı güçlüklerin olduğunu savunmaları sonucuna ulaşmıştır. Belirtilen araştırma sonuçları, koruyucu aile hizmetinin yaygınlaşması gerektiği konusunda bu çalışma sonucunu desteklemektedirler.

Öneriler:

Korunma ihtiyacı olan ve kurum bakımına alınan çocukların korunma ihtiyaç nedenlerinin çok detaylı araştırılması, çocuğun yaşı ve gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları göz önüne alınarak içinde bulunduğu durumun disiplinler arası değerlendirilmesi önerilmektedir. Bu değerlendirme sonucu hangi hizmet modelinden yararlanılacaksa o hizmet modeline uygun disiplinler arası yaklaşımla; kurum ise çocuğa, aile ortamında ise aile ve çocuğa yönelik verilen desteğin erken müdahale programları ile iyileştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması önerilmektedir.

Koruyucu aileye geçiş kararı; çocuğun yaş, gelişim özellikleri ve bireysel farklılıkları dikkate alınarak, deneyimli meslek elemanlarınca oluşturulacak ortam içinde, en uygun şekilde uzman eşliğinde açıklanmalıdır. Koruyucu ailelere verilen eğitimin yanı sıra, kurum personeli, biyolojik aile vb. hangi yetişkin bulunacaksa o yetişkin ya da yetişkinlerin ön eğitime alınmaları önerilmektedir.

Koruyucu aile hizmet modelinin iyileştirilmesi ve yaygınlaşması konusunda;

- Üniversitelerde konuyla ilgili çalışma yapmış akademisyen görüşleri alınarak, koruyucu ailede yetişen çocukların ve koruyucu ailelerin katılımıyla, ilgili bakanlığa bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, MEB, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, vb. kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan görevlendirilme yoluyla kurulacak komisyonlarla disiplinler arası çalışmalara süreklilik sağlanabilmesi,
- Koruyucu aile modeli üzerine ilgili birimlerin yapmış oldukları bölgesel çalışma sonuçları merkez komisyonlarında değerlendirilerek toplumsal farkındalık ve yaygınlaştırma çalışmalarının ülke genelinde etkinliklerle yürütülmesi,
- Radyo ve televizyon programları ile koruyucu aile olma konusunda toplumu bilinçlendirecek programların sayısının artırılması ve daha çok gündeme getirilmesi,
- Konuyla ilgili yapılan kamu spotlarının artırılmasıyla birlikte, billboardlarda yer verilmesi, sosyal medyada önemine dikkat çekilmesi ve sinemalarda film öncesi konuyla ilgili kısa videoların yer alması, tiyatrolarda konu ile ilgili senaryoların sahnelenmesi
- Koruyucu ailede yetişen çocukların üstün yeteneklerinin etkin bir biçimde toplumda paylaşılması,
- Üniversitelerde sosyal hizmet modellerine ilişkin bir dersinin tüm bölümlerde okutulması önerilmektedir.
- Sosyal hizmet kurumlarında çalışmakta olan tüm personelin motivasyonunu arttıracak ve ruh sağlığını koruyacak çalışmaların yanı sıra iyileştirici yasal düzenlemeler önerilmektedir.
- Korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla işi nedeniyle teması olan her birim çalışanının işe alımlarında özel test uygulayıcıları tarafından mesleki yeterlilikleri yanında kişilik ve ruhsağlığı testlerinden geçirilmesi önerilmektedir.
- Koruyucu aileye ve çocuğa internet üzerinden bağlanabileceği kesintisiz ve anında hizmet verebilecek kriz merkezleri oluşturulabilir.

Koruyucu aile olma sürecinde yer alan meslek elemanlarının mesleki yeterlilikleri, kişilik özellikleri, duygusal becerileri gibi konularda araştırmaların artırılması,

Koruyucu ailede yetişen çocukların kardeşleriyle olan ilişkileri üzerine çalışmaların artırılması,

Koruyucu ailede yetişen çocuklarla, diğer modellerde yetişen çocukların farklı açılarından başarılarının karşılaştırılması ile ilgili çalışmaların artırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Baysal, A. E. (2017). “Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları: İstanbul Örneği”. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Bilican-Gökkaya, V. (2014). “Koruyucu Ailelerin, Yanlarına Yerleştirilen Çocuk ya da Çocuklarla Aile İçinde Yaşadıkları Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları (Sivas İli Örneği)”. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25(1), s.249-267.
- Can, Y. (2000). “Koruyucu Aile Uygulaması: Ankara Örneği”. *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirbilek, S. (2000). “Korunmaya Muhtaç Gençlerin Topluma Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), s.137-152.
- Ellingsen, I. T., Stephens, P. and Storksen, I. (2012). “Congruence and incongruence in the perception of “family” among foster parents, birth parents and their adolescent (foster) children”. *Child and Family Social Work*, 17, s.427-437.
- Erdal, L. (2014). “Türkiye’de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli”. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 2, s.172-192.
- Gökçearslan-Çıfci, E. (2009). “Türkiye’de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi”. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(19), s.53-65.
- Gürsel, S., Uysal, G., Köksal, S. (2016). “Her Üç Çocuktan Biri Maddi Yoksunluk İçinde”. *Bahçeşehir Üniversitesi, Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi, Araştırma Notu*.
- Kahraman, F. (2007). “Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya ve Kocaeli Örneği)”. *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık
- Karatay, H. (2017). “Türkiye’de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü”. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, s.389-427.
- Karataş, K.(2007). “Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18(2), s.7-19.
- Keten, D. (2017). “Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma”. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kocacık, F. (2003). “Bilgi Toplumu ve Türkiye”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), s.1-10.

- Koç, T. (2016). “Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri: Türkiye ve Hollanda Karşılaştırması”. *Yüksek Lisans Tezi*, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Kuş, S. (2014). “Koruyucu Aile Hizmeti ve Toplumsal Farkındalık Çanakkale İli Örneği”. *Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Özbesler, C. (2009). “Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci”. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4(16), s.86-94.
- Özdemir, N., Sefer, N., ve Türkdoğan, D. (2008). “Bir Sosyal Sorumluluk Pprojesi Örneği: ‘Korunmaya Muhtaç Çocuklar’.”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), s.283-305.
- Şahin-Kaya, Z. (2019). “Uzmanların Gözünden Türkiye’de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taylor, B. J. and Mcquillan, K. (2014). “Perspectives of foster parents and social workers on foster placement disruption”. *Child Care in Practice*, 20(2), s.232-249.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018). *Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetler*. Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/istatistikler/2018-5c62a51c75b1f.pdf>
- Tezel, Z., Demirel, B. ve Kaya Z. Ş. (2018). “Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19 (43), s.15-36.
- Tuncer, B. ve Erdoğan, T. (2018). “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri”. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), s.515-527.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2019). *İstatistiklerle Türkiye, 2018*. Erişim adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index>
- Üstüner, S. (2005). “Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Ruh Sağlığı”. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yazıcı, E. (2013). “Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler: Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma”. *Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yazıcı, E. (2014). “Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (2), s.247-270.
- Yeşilkayalı, H. D. (2015). “Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri ile Empatik Becerileri ve Özgecili Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Yıldırım, S. ve Hız, Ö. (2018). “Türkiye’de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti”. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (1), s.95-114.
- Yurdakul, A. (2016). “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi”. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.